سـۆران سـەرقافڵەی شەهیـدانی قەڵەم… عەلی مەحمود محەمەد

سۆرن مامە حەمە یەکەمینی ئەو شەهیدە رۆژنامەنووسانەیە لەسەر کاری رۆژنامەنووسی لە باشووری کوردستان تیرۆر کران, چۆن کاوە لە باوەشی دایکیا تیرۆر کرا, چۆن سەردەشت عوسمان رفێنرا و بە ساردی هێنرایەوە بۆ باوەشی دایکی, سۆرانیش تیرۆرکردنەکەی تراژیدیانە بوو, ئەو چەندە بوێر بوو لە وتن و کرداردا, هێندەش پەیوەست بوو ب□ باوەشی دایکیەوە.

بۆ کۆتایی هێنان بە وتنی راستیەکان کۆتایی بە ژیانی سۆران هێنرا, کەچی چواردە ساڵە راستی تیرۆرکردنەکەی نە وتراوە, لێ لە ویژدانی گەلیشدا بە زیندویی ماوە, دەیانزانی تا سۆران بمێنێت راستی هەر دەوترێت, کەسانی گەندەڵ و چەوسێنەر بۆ درێژەدان بە کارەکانیان پێویستیان بەوەیە کۆتایی بەو وتنانە بھێنن, لە رێگای سەندنەوەی ژیان لەو رۆژنامەنووسانەی بەرەو روی تالان و بڕۆو کارە نا ئەخلاقییەکانیان بونەتەوە, چونکە تا ژیانی سوارچاکانی دادپەروەری بەردەوام بێت وتنی راستییەکان و دەرخستنی بۆ رایگشتی بەردەوام دەبێت, سەندنەوەی ژیان سەندنەوەی وتنی راستییەکانە.

دۆسیەکانی رۆژنامەنووسان لە جیهان

دۆسیەی رۆژنامەنووسانی تیرۆر کراوی کوردستان بەشێکی بچوکە لە تیرۆری رۆژنامەنوسانی جیهان, لەو شوێنانەی تاوانکار لە سزا رزگاری نەبووەو دیموکراسیەت بوونی هەبووە وەك وڵاتی ماڵتا حکومەت بەهۆوەی روخاوە, چونکە کوشتنی رۆژنامەنووس تاوانێکی کوشتنی ئاسایی نییە, چەندە کوشتنی جەستەیە, هێندەش کوشتنی وتنی راستییەکانە, دەرخستنی نا دادپەروەری دەسەلاتدارییـە.

کوشتنی رۆژنامەنووسان دۆسیەیەکی گەورەی رزگاربوونی تاوانبارانە لە سزا لە ئاستی جیهانی, چونکە تاوانکاران کەسانی گەندەڵن و دەست رۆیشتوون لە رێگای گەند□ییەوە بە هێزو دەسەلاتدارن بوونە, بۆیە بە سانایی لە زۆنی وڵاتانی گەندەڵ و نەبوونی یاسا لە سزاو لێپرسینەوە رزگاریان دەبێت.

لە ساڵی 1992ەوە تا هەنووکە زیاتر لە 1400 رۆژنامەنووس لە جیهان تیرۆر کراوە, تەنها لە دەیەی رابردوودا لە جیهان 226 رۆژنامەنووس تیرۆر کراون, لە کۆی 278 کاری تیرۆریستی سەبارەت بە دۆسیەی گەندەڵی لە جیهان, رۆژنامەنووسان 81,2% ی قوربانیانی بەرەو

روبوونەوەی گەندەڵی پێك دەهێنن, واتا زۆربەی باجی بەرەو ڕووبوونەوەی گەندەڵی ڕۆژنامەنووسان داویانە, دوای ئەوانیش دادوەرو پۆلیس دێن, هاوکات 81%ی تاوانبارانی دۆسیەی تیرۆری ڕۆژنامەنووسان لە سزا رزگاریان بووە لەو ماوەیەدا, وەلە لە هەرێمی کوردستان رزگاربووانی بکەری تیرۆری ڕۆژنامەنووسان لە سزا ڕێژەکەی گەیشتۆتە 100%, وە قوربانییەکانی 100% ڕۆژنامەنووسانن, ئەمەش کارەساتەو کردنەوەی دەرگایە بۆ تیرۆری ڕۆژنامەنووسان بە ئازادی و بەردەوامی دان بە گەندەڵی و ئازادکردنی.
لە نێوان ساڵانی 2005 بۆ 2020دا 87%ی دۆسیەکانی تیرۆری ڕۆژنامەنووسان لە جیهان نەگەیشتووە بە ئەنجام یان هەر لایەنەکانی دادوەری لە ئاگادار نەکراونەتەوەو تاوانباران لە سزا رزگاریان بووە, هەر چوار دۆسیەی تیرۆری ڕۆژنامەنووسانی کوردستانیش دەکەونە ئەو ماوە مێژووەوە.
لەو وڵاتانەی کە تیایاندا تاوانبار لە سزا رزگاریان بووە, سۆماڵە بە پلەی یەکەمی رزگار بوونی تاوانبارە لە سزا, وڵاتی سوریا دووەم و عێراق سێیەمی ئەو وڵاتانەیە, کە هەرێمی کوردستانیش بەشێکە لێی, عێراق لە ریزبەندی ژمارە 172ە لە کۆی 180 وڵات لە ئازادی ڕۆژنامەگەری لە جیهان,32 پلە لە خوار سۆماڵەوەیە .

ئەوروپاو رزگار نەبوونی تاوانباران لە سزا
لە پێنج ساڵی رابردوودا, وڵاتانی ئەوروپا پێنج کاری تیرۆریستی بەرامبەر بە ڕۆژنامەنووسان ئەنجامدراوە, وەلە چواریان تاوانباران دۆزراونەتەوەو سزا دراون دەکاتە 80% ی دۆسیەکان, پێَچەوانەی جیهان کە زیاد لە 80%ی رزگاریان بووە, وە دوو لەو پێنج حاڵەتە بۆتە هەی روخانی حکومەتەکان, کە پێگەشیان بەهێز بووە پێشتر بەهۆی ناڕەزایەتی جەماوەر لەو کارانەو کاردانەوەی توند لە هەمبەری, چونکە ڕۆژنامەنووسان پێگەی بەهێزیان لە کۆمەڵگاکانیان هەیە , لە خوارەوە ئاماژەیان پیچ دەدەین:

- ڕۆژنامەنووسی ماڵتایی کارۆانا غالیزیا لە ڕێکەوتی 16ی ئۆکتۆبەری 2017 تیرۆرکرا, لە ئەنجامدا بەهۆی ناڕەزایەتی گشتییەوە جۆزیف مسکاتی سەرۆك وەزیرانی ولات ناچارکرا دەست لە کار بکێشێتەوە, هەرچەندە بکوژەکەشی بە 15 ساڵ زیندانی حوکم دراو لە سزا رزگاری نەبوو.
- ڕۆژنامەنووسی سلۆڤاکی جان کۆسیاك لە ڕێکەوتی 2017-2-21 تیرۆر کرا, ناڕەزایەتییەکان بووە هۆی دەست لەکار کێشانەوەی ربەرت فیکۆی سەرۆك وەزیران لە ڕێکەوتی 2020-3-11 واتا دوای

20 ڕۆژ لە تیرۆرکردنەکە، هەرچەندە 13 دادوەر دەستگیرکران بەهۆی پەیوەندیان بە دۆسیەکەوە.

- ڕۆژنامەنوسی بولگاری فیکتۆریا مارینۆفا لە 7ی ئۆکتۆبەری 2018 تیرۆر کرا، ناوبراو بووە سێیەم ڕۆژنامەنووسی تیرۆرکراوی ئەوروپی، تۆمەتبار بەناوی سفیرین کراسمیرۆف لە ئەڵمانیا دەستگیرا.
- ڕۆژنامەنووس ئار دی فرەسی هۆڵەندی لە 15ی یۆلی 2021 تیرۆر کرا، سێ گومان لێکراو دەستگیرکران.
- جۆرج کاریفاز ڕۆژنامەنووسی یۆنانی لە ڕێکەوتی 9ی ئەبریلی 2021 لە نزیك ماڵەکەی لە شاری ئەسینای پایتەخت تیرۆر کرا. بە پێی زانیارییەکانی بەردەستی ئەمە هەشتە بکوژی ڕۆژنامەنووس جۆرج کاریفاز نەدۆزراوەتەوە، تاکە ڕۆژنامەنووسە لە ئەوروپا هەشتا بکوژەکەی ئازادن. ئەوەی شایانی باسە یۆنان خراپترین وڵاتی ئەوروپایە لە بواری ئازادی ڕۆژنامەنووسی، لە ریزبەندی 108 ە لە کۆی 180 وڵاتی جیهان کە ئێران و ئەریتریا و کۆریای باکوور لە خوارەوەی ریزبەندیەکەن.

کوردستان بۆ خراپترینی جیهان بەت

وەك لە ئەنجام و ئامارەکان بینیمان، رزگاربوونی تاوانبارانی بکوژی ڕۆژنامەنووسان لە کوردستان ڕێژەی 100% ە، وە قوربانیانی بەرەو روبوونەوەی گەندەڵیش 100% ڕۆژنامەنووسانن، ئەمەش ئامارێکی ترسناکە و دەرگا دەکاتەوە بۆ کۆمەڵکوژ کردنی ڕۆژنامەنووسان و ڕێگا گرتن لە وتنی راستییەکان و شاردنەوەی دەرخستنی تاوانی کوشتنەکان، هاوکات دەریشی دەخات تەرزی ڕۆژنامەنووسانی دژ بە گەندەڵی وەك سەران و سەردەشت و کاوە خەباتکاری ریزی پێشەوە گەندەڵین، کاری ڕۆژنامەنووسی لە رووی ئەخلاقییەوە وتنی راستییەکانە.
ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو خواستەی نییە کە دەرگی تیرۆری ڕۆژنامەنووسان ئازاد بکات، پێویستە تاوانبارانی تیرۆری ڕۆژنامەنوسان سەران و سەردەشت و کاوەو ویداد لە سزا رزگاریان نەبێت ، ئەنجامی کەیسەکانی تیرۆری ڕۆژنامەنووسان ئاشکرا بکات، راستییەکان رابگەیەنێت، مۆنۆمێنتی یاداوەرییان بۆ دروست بکات، یاداوەرییان فەرمی و ڕێگا پێدراو ئازاد بکات، داوای لێبوردن لە بنەماڵەکانیان بکات، قەرەبوو بکرێنەوە.